

BOEKBESPREKING

Markante vrouwen in de geneeskunst

Michel Deruyttere

Door: Henk Van daele

Dokter Michel Deruyttere, ooit specialist inwendige ziekten in Leuven, is sinds enige tijd stadsgids in Brugge en tevens secretaris van een medisch - historische kring. Zijn belangstelling voor geschiedenis ligt aan de basis van zijn boek *Markante vrouwen in de geneeskunst* dat dit jaar verscheen. Dit volumineuze werk van bijna 400 bladzijden behandelt kloosterzusters, vrouwelijke artsen (soms zonder het vereiste diploma), engeltjesmaaksters, vroedvrouwen en apothekeressen die in de loop van de geschiedenis een rol hebben gespeeld voor de menselijke gezondheid. De auteur laat zijn overzicht ongeveer 6000 jaar geleden beginnen bij de Soemerische beschaving in het huidige Irak. Daarop volgen een aantal niet of weinig bekende dames uit de oudheid en de middeleeuwen.

Een hoofdstuk over de eerste vrouwelijke artsen in België en Nederland had voor ons iets langer mogen zijn. Noteren we alleszins dat Isala Van Diest (1842-1916), de eerste vrouwelijke arts in België, haar diploma ging halen in Zwitserland (in 1879) omdat meisjes hier nog niet tot de universitaire studies werden toegelaten. Aletta Jacobs (1834-1929) was de eerste Nederlandse arts. Ze behaalde haar artsendiploma in haar eigen land in 1878. Dan volgen hoofdstukken over verpleegsters en onderzoeksters, met memorabele figuren als Florence Nightingale en Marie Curie.

Een lang hoofdstuk is gewijd aan de wetenschappelijke explosie van de geneeskunde in de twintigste eeuw; hierin komt onder meer Els Borst, dokter en minister, ter sprake. De vrouwelijke Nobelprijswinnaars vormen een afzonderlijk deel. Het boek eindigt met bekende hedendaagse Vlaamse vrouwen in de geneeskunde: Marleen Temmerman, Catherine Verfaillie, Christine Van Broekhoven en Maggie De Block. De ruimte die elke vrouw toebedeeld kreeg, verschilt nogal sterk: al naargelang de rol en betekenis krijgt een illustere onbekende soms maar een halve pagina, terwijl andere dames in een tiental bladzijden uitvoerig worden besproken.

Op vrijdag 17 oktober 2014 zond Canvas de Duitse film "Aus dem Leben der Hildegard von Bingen" uit. Deze benedictines leefde van 1098 tot 1179 en zou, volgens de overlevering, een zeer geleerde non zijn geweest: ze sprak en schreef Latijn, dichtte en componeerde, beoefende de plantkunde en de natuurkunde, en ze had visioenen. Ze schreef ook een paar geneeskundige boeken. Opvallend is dat ze ook gesteenten gebruikte om ziekten te genezen. Dokter Michel Deruyttere beweert op bladzijde 82 van zijn boek dat de geneeskundige opvattingen van Hildegard von Bingen "brandend actueel" zijn. Maar het is toch niet omdat Umberto Eco deze non uit de twaalfde eeuw vermeldt in zijn roman *De naam van de roos* dat we mogen besluiten dat haar medische opvattingen nog waarde hebben. Het is ook niet omdat de Oostenrijker Rudolf Steiner (die geen arts was!) over Hildegard von Bingen publiceerde, dat de medische geschriften van deze kloosterzuster nog van enig wetenschappelijk nut zouden zijn. Mogen we, bij wijze van voorbeeld, even onder de aandacht brengen dat Hildegard von Bingen borstkanker behandelde met een zalf op basis van viooltjes en bokkenvet? De arts Michel Deruyttere schrijft hierover: "Op dit ogenblik is er nog geen enkel wetenschappelijk bewijs dat deze zalf effectief zou werken. Zoals altijd zijn er *believers* en *non-believers* voor dergelijke middelen en steunen sommige artsen en therapeuten in de alternatieve geneeskunde deze behandeling" (blz. 78). Is dit nu werkelijk nog het geval?

Hoe belangwekkend het boek ook is, toch hebben we enkele bedenkingen. Bij de lectuur kregen we soms de indruk dat de auteur te veel hooi op zijn vork nam, en dat de precisie van de gegevens niet altijd werd gecontroleerd. Zo lezen we op blz. 115 een foutieve geboorte- en sterfdatum van de Engelse natuurkundige Isaac Newton.

Of nog levende dames in een dergelijk boek al een plaats verdienen, lijkt ons betwistbaar. Hun levenswerk is immers nog niet af. Ook biografische woordenboeken wachten meestal tot na de dood van de betrokkenen om dan, met de nodige historische afstandelijkheid, een overzichtelijk beeld te kunnen schetsen. Maar deze persoonlijke bedenkingen doen echter niets af aan de verdiensten van de auteur. *Markante vrouwen in de geneeskunst* is een boek dat we graag hebben gelezen. Dit werk zal waarschijnlijk ook door vele studenten worden gebruikt als inspiratiebron. Talrijke eindwerken kunnen immers vanuit dit boek vertrekken; we denken bijvoorbeeld aan interessante scripties over “Bekende vroedvrouwen in West-Vlaanderen”, of “De eerste apothekeressen in Herentals” of “Engeltjesmaaksters in Turnhout”, enz.

Michel Deruytere, *Markante vrouwen in de geneeskunst*, Antwerpen-Utrecht, Houtekiet, 2014, 380 blz., ISBN 978 90 8924 316 4.